

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ ДИДАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО ВІЙСЬКОВОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті представлено обґрунтування основних складових методики визначення рівнів сформованості дидактичної культури викладачів військового вищого навчального закладу(робота експертів, розробка оцінювання рівнів сформованості окремих показників дидактичної культури, охарактеризовано ознаки високого, середнього і низького рівнів сформованості зазначеної культури та засоби визначення рівнів її сформованості.

В статье представлено обоснование основных составляющих методики определения уровней сформированности дидактической культуры преподавателей военного высшего учебного заведения (работа экспертов, разработка оценки уровней сформированности отдельных показателей дидактической культуры, дана характеристика признаков высокого, среднего и низкого уровней сформированности такой культуры и средства определения уровней ее сформированности.

This paper presents the study of basic components of a methodology for determining levels of didactic culture of teachers formed a military institution of higher education (the experts, the development of assessment levels formed separate indicators didactic culture, characterized by signs of high, Medium and low levels of this formation of culture and means of determining the levels of formed.

Для всебічного вивчення організаційно-педагогічних умов формування дидактичної культури у викладачів вищих військових навчальних закладів (далі ВВНЗ) у нашому дослідженні методом групової експертної оцінки було визначено сукупність критеріїв і показників сформованості зазначеної властивості. Але для повноцінного вивчення проблеми необхідно також розробити кількісну міру сформованості окремого показника.

Метою цієї статті є обґрунтування методики визначення рівнів сформованості дидактичної культури викладача ВВНЗ.

У результаті проведеної роботи з експертами нами було розроблено ряд оцінок рівня сформованості окремого показника зазначеної властивості:

«5» – якщо якість добре розвинена, ознаки показника у викладача виявляються постійно, в усіх видах навчально-виховної діяльності, підтверджуються глибокими знаннями сутності психолого-педагогічних явищ;

«4» – якість розвинена, ознаки показника виявляються майже завжди, у більшості видів навчально-виховної діяльності;

«3» – якість розвинена недостатньо, ознаки показника виявляються періодично;

«2» – якість не розвинена, ознаки показника виявляються рідко;

«1» – ознаки показника не виявляються.

Використовуючи визначені показники та запропонований ряд оцінок, можна визначити рівень сформованості як окремої дидактичної якості, так і загальний рівень сформованості дидактичної культури. Під рівнем сформованості дидактичної культури викладача ВВНЗ ми розуміємо міру величини [1], ступінь якості [2; 3] розвиненості у нього найважливіших педагогічних властивостей, які переконливо і достовірно свідчать про наявність дидактичної культури, тобто є показниками цієї властивості особистості.

Ураховуючи те, що показники не є абсолютно рівнозначними, і урівняти їх неможливо, з певною часткою наближення ми розглядаємо їх як рівноцінні. Визначивши оцінку кожного показника згідно кількісного ряду в балах (від 5 до 1), вираховуємо середнє арифметичне оцінок усіх показників. Відповідно до отриманої кількості балів визначаємо рівень сформованості дидактичної культури (табл. 1).

Відсоткові значення проміжку балів і відповідні їм рівні розроблено на основі шкали бажаності Харрінгтона [4; 5], з урахуванням досвіду використання її у педагогічних

ОБГОВОРЮЄМО ПРОБЛЕМУ

дослідженнях [6]. Для більш простого визначення рівня сформованості ДК у розробленій у нашому дослідженні методиці застосовано шкалу, в якій за числовими значеннями об'єднано дуже високий рівень із високим під назвою «високий» і, відповідно, дуже низький – із низьким під назвою «низький».

Таблиця 1

Визначення рівня сформованості дидактичної культури

Середня оцінка прояву показників ДК	Рівень сформованості ДК
3,51 – 5,00	Високий
2,50 – 3,50	Середній
1,00 – 2,49	Низький

Розглянемо ознаки основних показників сформованості дидактичної культури у викладачів, що є типовими і конкретними проявами суттєвих сторін певної якості та свідчать про наявність і рівень її сформованості.

Для *високого рівня* сформованості дидактичної культури характерними є:

- яскраво виражена і підтверджена практикою сформованість дидактичних цінностей; постійна внутрішня потреба в оволодінні психолого-педагогічними знаннями, навичками та вміннями;
- високий ступінь технологічної готовності до здійснення дидактичної діяльності; значне переважання суспільних мотивів у зацікавленості навчально-виховною роботою, стійкий прояв активності, творчості, ініціативи під час підготовки і проведення занять, заходів виховної роботи тощо;
- реалізовані на практиці вміння вирішувати дидактичні завдання в умовах традиційного педагогічного середовища; свідоме ставлення до виконання обов'язків, котрі пов'язані з вирішенням психолого-педагогічних завдань;
- високий ступінь теоретичної і методологічної готовності до здійснення інноваційно-дидактичного процесу; стійке прагнення до цілеспрямованого спілкування з педагогічними тем із колегами, курсантами, слухачами тощо;
- високий ступінь готовності до дидактичної культуротворчості; намагання якнайкраще оволодіти провідними дидактичними методиками;
- виражені впевнені вміння вирішувати дидактичні завдання в умовах інноваційно-дидактичного середовища; активна участь викладача в науковій роботі ВВНЗ;
- активне використання в дидактичній діяльності авторських і привнесених з досвіду колег інновацій; глибокі, міцні психолого-педагогічні знання, вміння застосовувати їх у практичній навчально-виховній діяльності;
- яскраво виражена здатність до формування власних інноваційних елементів дидактичного процесу; постійна цілеспрямована робота щодо педагогічного самовдосконалення;
- високий ступінь опанування інноваційних прийомів і методів у практичній діяльності;
- активне й ефективно застосовування теоретичних положень філософії, психології, педагогіки, методики у процесі педагогічної діяльності;
- систематичне застосування педагогічних ідей у конкретних ситуаціях навчально-виховної роботи;
- об'єктивне оцінювання своєї навчально-виховної діяльності, чітко виражене вміння знаходити науково обґрунтоване пояснення успіхів і недоліків, прогнозувати результати роботи;
- виражене прагнення до взаємної дидактичної творчості зі слухачами та курсантами; доброзичливе, товариське ставлення до оточуючих, висока комунікабельність;
- наявність власної дидактичної системи, що забезпечує високу продуктивність педагогічної діяльності.

Середньому рівневі сформованості дидактичної культури викладача ВВНЗ притаманні такі ознаки:

- наявність дидактичних цінностей; періодичний прояв внутрішньої потреби в опануванні психолого-педагогічних знань, навичок і умінь;

ОБГОВОРЮЄМО ПРОБЛЕМУ

- середній ступінь технологічної готовності до здійснення дидактичної діяльності; наявність суспільних мотивів у зацікавленості навчально-виховною роботою, періодичний прояв активності, творчості, ініціативи під час підготовки і проведення занять, заходів виховної роботи тощо;
- епізодичний прояв умінь вирішувати дидактичні завдання в умовах традиційного педагогічного середовища; іноді пасивне виконання психолого-педагогічних завдань;
- середній ступінь теоретичної і методологічної готовності до здійснення інноваційно-дидактичного процесу; епізодичне спілкування з педагогічних тем із колегами, курсантами, слухачами тощо;
- періодичний прояв дидактичної культуротворчості; намагання обмежуватися традиційними, іноді застарілими дидактичними методиками;
- наявність умінь в основному вирішувати дидактичні завдання в умовах інноваційно-дидактичного середовища;
- епізодичне застосування в дидактичній діяльності авторських і привнесених з досвіду колег інновацій; середньо розвинені психолого-педагогічні знання та відповідні уміння застосовувати їх у практичній навчально-виховній діяльності;
- періодичний прояв здатності до формування власних інноваційних елементів дидактичного процесу;
- середній ступінь опанування інноваційних прийомів і методів у практичній діяльності;
- періодичне застосування теоретичних положень філософії, психології, педагогіки, методики у процесі педагогічної діяльності;
- епізодичне застосування педагогічних ідей у навчально-виховній роботі;
- в основному об'єктивне оцінювання своєї навчально-виховної діяльності;
- середньо розвинені уміння застосовувати дидактичну творчість у роботі зі слухачами та курсантами;
- прояв намагань створити власну дидактичну систему.

Низький рівень сформованості у викладача дидактичної культури характеризують:

- відсутність виражених дидактичних цінностей, проявів потреби в удосконаленні дидактичних знань, навчально-виховної діяльності;
- низька технологічна готовність до здійснення дидактичної діяльності; переважання суто особистісних мотивів у досягненні цілей навчально-виховної діяльності, пошук користі від неї, ухилення від виконання відповідальних навчально-виховних завдань, обов'язків;
- відсутність умінь вирішувати дидактичні завдання в умовах традиційного педагогічного середовища; байдуже ставлення до психолого-педагогічних завдань;
- низький ступінь теоретичної і методологічної готовності до здійснення інноваційно-дидактичного процесу; уникання спілкування з педагогічних тем із колегами, курсантами, слухачами тощо;
- уникання дидактичної культуротворчості; відсутність ініціативи, творчості у вирішенні дидактичних завдань;
- неспроможність якісно вирішувати дидактичні завдання в умовах інноваційно-дидактичного середовища;
- ігнорування інновацій в дидактичній діяльності; слабо розвинені психолого-педагогічні знання та відповідні уміння застосовувати їх у практичній навчально-виховній діяльності;
- відсутність прояву здатності до формування власних інноваційних елементів дидактичного процесу;
- низький ступінь опанування інноваційних прийомів і методів у практичній діяльності;
- нехтування теоретичними положеннями філософії, психології, педагогіки, методики у процесі педагогічної діяльності;
- уникання застосування педагогічних ідей у навчально-виховній роботі;
- в основному необ'єктивне оцінювання своєї дидактичної діяльності, пасивне ставлення до навчально-виховного самовдосконалення;
- невміння або небажання застосовувати дидактичну творчість у роботі зі слухачами та курсантами;
- відсутність спроб щодо створення власної дидактичної системи.

Методика визначення рівня сформованості дидактичної культури, що розроблена під час нашого дисертаційного дослідження, дала змогу розробити засіб визначення стану

сформованості цієї властивості особистості у викладача ВВНЗ. За допомогою «Листа визначення рівня дидактичної культури у викладачів» нами було здійснено «вимірювання» (зрізи) під час констатувального і формувального експериментів.

У процесі дослідно-експериментальної роботи встановлено, що використання зазначеної методики забезпечує цілеспрямованість і конкретність формування у викладачів дидактичних якостей, суттєво підвищує ефективність цього процесу, а також сприяє дидактичному самовдосконаленню науково-педагогічного складу.

Таким чином, системне, цілісне уявлення про дидактичну культуру викладача ВВНЗ, розробка методики визначення рівнів її сформованості є теоретичною передумовою для обґрунтування основних організаційно-педагогічних умов ефективного формування зазначеної властивості.

ЛІТЕРАТУРА

1. <http://www.tradenetsystem.com>.
2. <http://www.slovnyk.net>.
3. Новий тлумачний словник української мови у трьох томах 200 000 слів / Укл.: В. Яременко, О. Сліпушко. – К.: Аконіт, 2007. – Т.3. – 862 с.
4. Адлер Ю. П., Маркова Е.В., Грановский Ю.В. Планирование эксперимента при поиске оптимальных условий. – М.: Наука, 1976. – 279 с.
5. Черепанов В. С. Экспертные оценки в педагогических исследованиях. – М.: Педагогика, 1989. – 152 с.
6. Балашов В. А. Формирование профессиональных качеств у слушателей-пограничников в процессе профессионального обучения: Дис... канд. пед. наук: 20.01.06. – Хмельницкий, 1996. – 263 с.